

Een nieuwe 'Heimans, Heinsius en Thijssse'

door D. T. E. v. d. Ploeg

Na bijna twintig jaar een nieuwe druk van de Geïllustreerde Flora van Nederland, de 'Heimans, Heinsius en Thijssse'. De tweeëntwintigste! Het boek heeft nog hetzelfde traditionele formaat en het ziet er uitstekend uit in de stevige linnen, bordeauxrode band met goudopdruk. Het voorwoord vermeldt, dat er in de 22e druk meer is veranderd dan in alle vorige herdrukken. In het gelukkige bezit van alle vorige drukken was mij al lang opgevallen, hoe weinig er eigenlijk door de jaren heen was veranderd. Wel werden kleine aanvullingen aangebracht, maar steeds zo bescheiden dat zelfs in de paginering nauwelijks iets veranderde; IJzerhard staat zowel in de 2e druk als in de 21e druk op pagina 907 en het Madeliefje bleef 20 drukken lang pagina 1005 trouw.

Dat is nu veranderd. Het aantal pagina's is nu met 60 toegenomen. Wat gebleven is, is in ieder geval de oorspronkelijke opzet van deze flora.

Het eigen gezicht van de HHT

In opzet is de 22e druk nauwelijks veranderd. H.H.T. blijft de eens gekozen uitgangspunten handhaven. Men kan zich afvragen, wat deze flora nog steeds een eigen plaats geeft.

* De flora bevat nog steeds een zeer groot aantal sierplanten, zowel tuin- als kamerplanten. Het aantal van deze soorten is zelfs nog toegenomen. Ze worden nu niet meer in aanhangsels behandeld, maar hebben een plaats gevonden in de doorlopende tabellen. Dit laatste is stellig een verbetering, hoewel de tabellen er natuurlijk niet gemakkelijker door zijn geworden.

Het opnemen van zoveel gekweekte soorten is een bijzonderheid voor deze flora; in een zodanige omvang gebeurt het in geen enkele mij bekende Europese flora. Men kan van mening zijn dat gekweekte soorten niet thuis horen in een *Flora*

van Nederland; een feit is dat de samenstellers van deze flora gekozen hebben voor wel opnemen. natuurlijk blijft de keuze van soorten in sterke mate subjectief; ieder die op de hoogte is met deze groep planten zal bepaalde soorten missen.

* H.H.T. bevatte altijd veel biologische bijzonderheden. Gelukkig zijn deze in de laatste druk gehandhaafd. Bij het onderwijs verlenen ze vaak nuttige diensten.

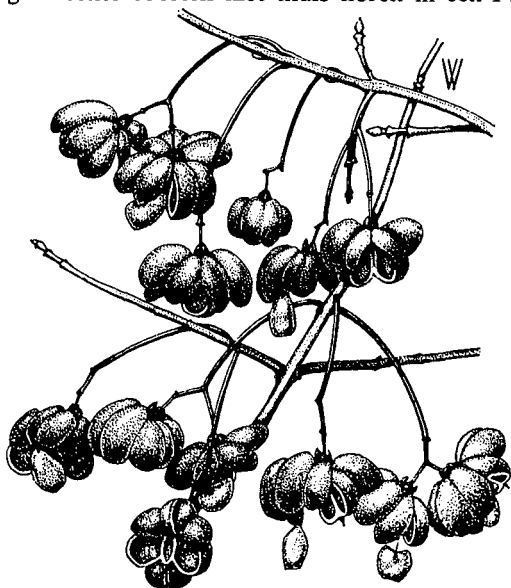
* Ook in deze druk wordt een aantal planten opgenomen dat niet in Nederland voorkomt, maar wel in sommige streken van België. Men kan zich afvragen of dit nog zin heeft. Bovendien beschikt België over een voortreffelijke flora (binnenkort ook in Nederlandse vertaling verkrijgbaar) die ons op dit gebied veel beter kan inlichten.

* De tabellen hebben hun karakter behouden: op zo eenvoudig mogelijke wijze behulpzaam zijn bij het vinden van de naam van de plant.

Voor mensen die gewend zijn met meer wetenschappelijke tabellen te werken, wekt het determineren met H.H.T. wel eens een lichte irritatie, maar men moet niet vergeten dat deze werkwijze vooral bedoeld is voor gebruik op scholen en door beginnende amateurs. Het belangrijkste is of ze goed kijken en goed lezen bevorderen, want dat zijn voorname eisen voor goed determineren.

Veranderingen in de nieuwe druk

Met uitzondering van de verandering van de aanspreekvorm 'ge' in 'u' (alleen op blz. 411 vond ik nog een keer 'ge') is er in de tabellen eigenlijk zo goed als niets veranderd. Ook de typerende tekeningetjes zijn gebleven, evenals trouwens in de rest van de flora. Slechts enkele tekeningen zijn vervangen: enkele sierplanten werden nieuw ge-

tekend, terwijl ook een aantal tekeningen van Wilcke zijn opgenomen. Deze laatste vormen een klasse apart. Tekeningetjes als op blz. 307 en 308 hadden beter vervangen kunnen worden, terwijl het niet noodzakelijk lijkt tekeningen van vrij onbekende *Acacia*-soorten driemaal op te nemen (blz. 95, 110 en 788). De op pagina 591 getekende *Linum perenne* had moeten vervallen. Natuurlijk zijn nogal wat namen gewijzigd, zowel Nederlandse als wetenschappelijke. Reeds bij de Wolfsklauwen valt op dat niet de namen van de Flora Europaea zijn overgenomen.

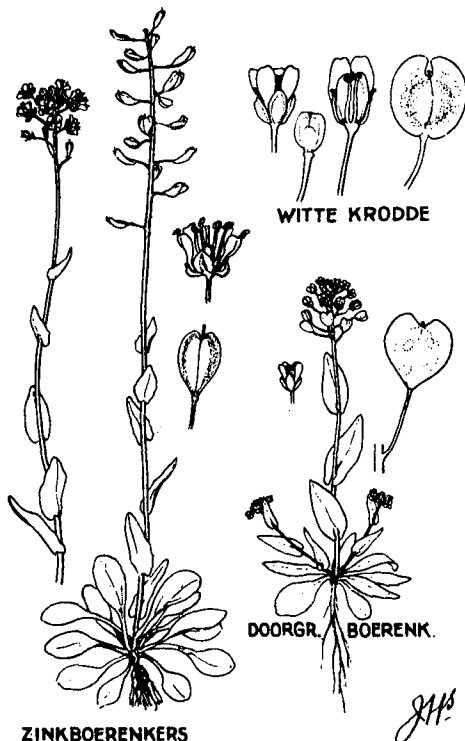
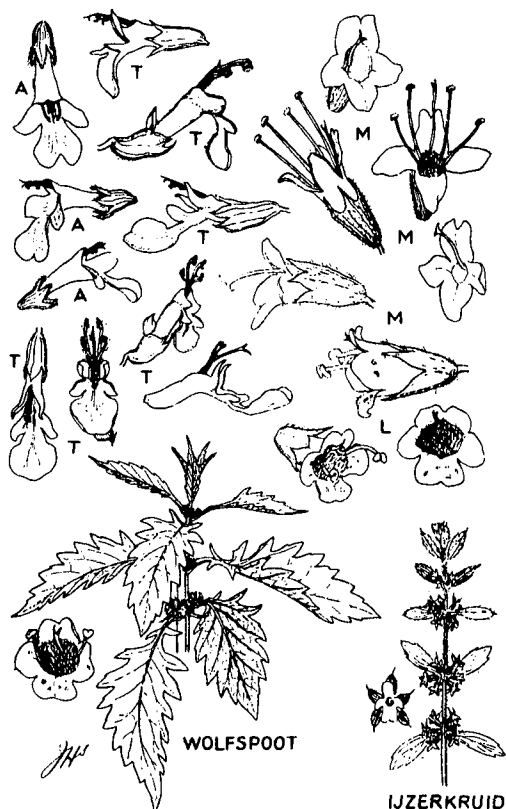
Is de nieuwe HHT nu bij?

in hoeverre is de nieuwe H.H.T. nu 'bij' wat de nieuwste aanwinsten en/of verliezen van de Nederlandse flora betreft. In veel gevallen blijken inderdaad de meest recente gegevens opgenomen te zijn, in andere gevallen wordt men teleurgesteld. Enkele van de lacunes die mij opvielen wil ik vermelden.

* Allereerst valt het op dat er een aantal soorten ten onrechte in deze nieuwe druk ontbreekt. Zo worden bij de varens niet de nieuwe vondsten, waaronder voor ons land nieuwe soorten, uit de Noordoostpolder genoemd en mis ik ook het voorkomen van de Reuzenpaardestaart uit de Noordoostpolder. Ook de Schellingerzegge (*Carex hartmanii*), Basterdkleefkruid (*Galium spurium*) en het Goudknopje (*Cotula coronopifolia*) zal men in deze flora tevergeefs zoeken.

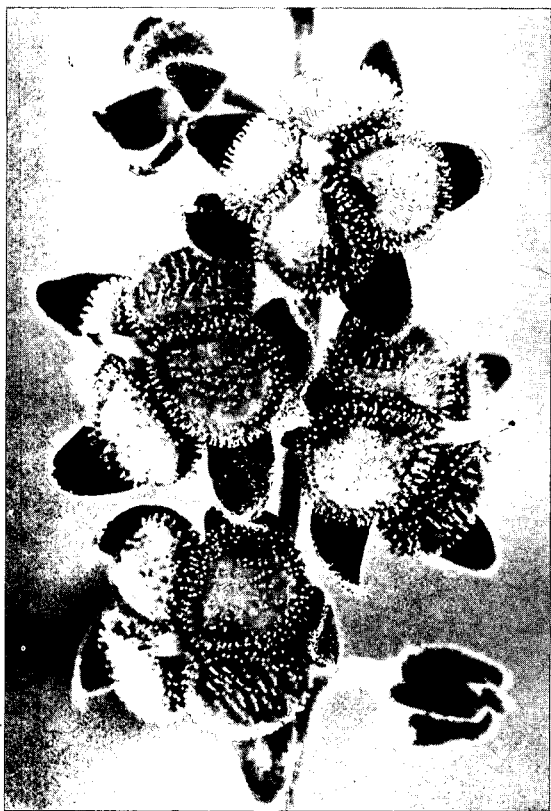
* Als men bij het vermelden van vindplaatsen in details gaat treden, is de kans erg groot dat men niet volledig is. Dit is bijvoorbeeld het geval bij de Blauwe morgenster die in Friesland op heel wat plaatsen gevonden wordt, de Kleine waterlelie¹⁾ die van veel meer dan één plaats bekend is, Groot moerasscherm dat niet – zoals de flora vermeldt – in Noord-Nederland ontbreekt en de Zachte hennepnetel die in Friesland nu al zeer lange tijd stand houdt (Oranjewoud). De Kleine keverorchis is niet in de noordelijke provincies, maar alleen in Drente aangetroffen, terwijl de Engbloem stellig niet meer in Gaasterland voorkomt.

* Ook is de flora meer dan eens onzorgvuldig of onvolledig als het om bijzonderheden, de mate van voorkomen en de status van een soort gaat. Zo kwam het Rivierfonteynkruid ook na 1950 nog veel in het Ketelmeer voor, kan het vraagteken bij het recent in Nederland gevonden Doorschijnend

1. De kleine waterlelie wordt in de nieuwe editie van de 'Heukels' ook niet meer vermeld. (Red.)

fonteinkruid vervallen, terwijl het de vraag is of het Haarbonateinkruid nog wel de kwalificatie zeer zeldzaam verdient. Bij Vingergras en Naalbaar wordt geen aandacht geschonken aan vrij recente uitbreiding en dit geschiedt evenmin bij de Eragrostissoorten. De Vreemde ereprijs is reeds geruime tijd niet meer 'zeer zeldzaam', evenmin als de Draadereprijs nog 'zeer zeldzaam' genoemd mag worden. Ook de Muizestaart is waarschijnlijk niet zeldzaam; door groeiplaats en bloeitijd (in plaats van mei-juni kan beter april-mei worden vermeld!) is een verkeerd beeld van het voorkomen van deze plant ontstaan. En . . . is de uitdrukking dat de Japanse duizendknoop 'nogal eens verwildert' niet veel te zwak?

Vruchtjes van de Hondstong (*Cynoglossum officinale*), een soort die in het Duindistrict vrij algemeen voorkomt (foto: Ruth van Crevel)

Bij Deens, lepelblad mis ik het voorkomen als 'pekelaadventief'. Overigens klopt bij het geslacht Lepelblad de mate van voorkomen niet. De Gifsumak is niet bij de Fluessen geplant om de mensen te weren, maar om de oever tegen afslag te beschermen. De gevolgen waren niet zo erg als de flora suggereert.

* Verder valt het op dat er bij de fonteinkruiden geen hybriden vermeld worden. Ook is de flora niet consequent ten aanzien van het opnemen van

bastaarden; soms worden ze (zoals bv. *Typha x glauca*) wel genoemd, aan vele andere – soms ook veel voorkomende (bv. *Cirsium x spurium*) – wordt geen woord gewijd. Ook ten aanzien van de adventieve soorten valt een dergelijke onevenwichtigheid in de behandeling op. De behandeling van het geslacht *Rosa* is erg rommelig.

* Drukfouten komen in het boek nagenoeg niet voor. Alleen de 'satijn en knoopjesgal' voor Satijnen knoopjesgal houdt het sinds de 19e druk hardnekkig vol. *Luzula multiflora* ssp. *nolflescens* lijkt mij een verminking te zijn van ssp. *pallens*.

Een paar opmerkingen nog over de rest van de Flora

Het hoofdstuk 'De Flora als inleiding tot de Bijzondere Plantkunde' is enigszins aangepast om beter bij het onderwijs gebruikt te kunnen worden. Dat deze inleiding nu 'pasklaar zou zijn voor het 'projektonderwijs' in de laagste klassen van de Middelbare scholen' lijkt mij een loze slag in de didactische lucht.

Het Rijksherbarium, dat toch sinds Van Ooststroom en Reichgelt zoveel betekend heeft voor het floristisch onderzoek van Nederland, wordt in dit hoofdstuk (pag. 1154-1155) niet genoemd, hetgeen zeer te betreuren valt.

De kaartjes en de tekst van het algemene hoofdstuk over de plantengeografische aspecten van de Nederlandse flora (pag. 1177 en 1178 e.v.) zijn verouderd en hadden aan de nieuwste inzichten aangepast dienen te worden.

Wie in de 'Verklaring der Auteursnamen' gegevens verwacht van alle geciteerde auteurs komt bedrogen uit. De lijst is niet of nauwelijks bijgewerkt. Bij een kleine steekproef miste ik reeds D. Bakker, W. Christiansen, Dahlstedt, Dandy, Florström, Raunkiaer, Rothmaler, Van Soest, Soó, Shivas, St. John en vele anderen.

De prijs van deze nieuwe druk (f 49,-) is alleszins redelijk.

Veel van de floristen van thans hebben hun eerste schreden op het pad der floristiek gezet aan de hand van de flora van Heimans, Heinsius en Thijssse. Ondanks kritiek op details zal ook deze 22ste druk van de HHT zijn weg wel weer vinden en zal deze goede diensten bewijzen in scholen en aan beginnende floristen.

Adres van de schrijver: